Đánh xe hay đánh bò

Tác giả : Huyền Tường
Dịch giả : Dương Đình Hỷ

I- Sa di Đạo Nhất ở Truyền Pháp viện hàng ngày thường ngồi thiền, Hoài Nhượng biết ông là pháp khí bèn hỏi :

-Đại đức ngồi thiền muốn làm gì ?

-Làm Phật.

Hoài Nhượng ở trước am mài gạch, Đạo Nhất hỏi :

-Thầy mài gạch làm gì ?

-Để làm gương.

-Mài gạch sao thành gương được ?

-Mài gạch không thành gương, ông ngồi thiền lại thành Phật sao ?

-Vậy phải làm sao ?

-Như xe bò không di chuyển, ông đánh xe hay đánh bò ?

Đạo Nhất không trả lời.

Hoài Nhượng lại bảo :

-Ông học ngồi thiền hay học ngồi Phật ? Thiền không ở ngồi, nằm. Phật không có định tướng nên không có trú pháp, nên không có nắm giữ hay buông bỏ. Nếu ông ngồi Phật là giết Phật, nếu chấp tướng ngồi thì không đạt lý.

Đạo Nhất nghe lời dạy như được uống đề hồ.

II- Quá trình.

Chúng ta thường thấy có người tu tâm rất lâu mà tâm vẫn loạn. Tâm không có chỗ vào. Tu tâm phải làm gì để vào ? Đó là để tâm chia làm :

1/ Tâm giác tri.

2/ Tâm vọng.

Nếu đạt tới cảnh giới này, sắc thân nhất định sẽ có thành tựu. Sắc thân mở ra một điểm thì tâm giác tri có thể lìa khỏi tâm vọng, lúc đó sẽ có chỗ ra tay. Hành giả sẽ lấy tâm giác tri xem xét tâm vọng, biết rồi bèn đánh mắng, an ủi. Hành giả ngồi thiền mà không đạt được cảnh giác ấy thì khó mà tiến vào sự tu tâm. Có người tu đến hàng chục năm, đối sự chấp ý mình, đối phiền não vô pháp thoát bỏ. Đó là lúc tu tâm mà sắc thân chưa thành tựu. Cho nên lúc tu hành không nên nghiêng về thân hay tâm. Nhưng lúc nào tu thân, lúc nào tu tâm, chúng ta phải nhận thức cho chính xác. Tu thân được thành tựu rồi mới tu tâm. Gặp duyên đối cảnh, quan sát tâm lúc khởi, lúc diệt tới lúc vọng tâm không khởi, chân tâm hiển lộ, tức như như Phật tánh.

III- Giải thích đề mục.

Công án này có tên là "đánh xe hay đánh bò". Ý là khi xe bò không chạy, bò không đi thì dùng roi quất vào xe hay quất bò ? Đương nhiên là quất bò, khi bị đau bò sẽ tiếp tục đi. Hoài Nhượng lấy chuyện này để ví dụ cho sự tu hành. Xe tượng trưng cho thân, bò tượng trưng cho tâm. Tu hành đương nhiên lấy tu tâm làm chính. Thành Phật ở Tâm không phải là tu khí mạch của thân thể, minh điểm. Nhiều người chấp 5 căn, 6 trần, tuy có dị khởi nhưng đó chỉ là ngọn không thật, theo vọng tâm mà thay đổi, không nhận thức bản chân, vốn không sinh diệt, trú cảnh vô tâm như như bất động.

IV- Giải Thích công án.

Mã Tổ Đạo Nhất lúc chưa thành tựu, theo Hoài Nhượng học tập. Ông trú ở Truyền Pháp viện, bình thường khi không có việc gì làm, ông ngồi thiền tu hành. Ông rất thích ngồi thiền. Nam Nhạc Hoài Nhượng trong mắt biết ông trong tương lai sẽ là bậc tu đạo thành tựu. Hoài Nhượng thấy Mã Tổ Đạo Nhất ngày ngày ngồi thiền, không biết dụng công thế nào cho phải, cho nên một ngày nọ kiếm dịp chỉ cho ông. Thiền ở trong 4 oai nghi : đi, đứng, nằm, ngồi,

quán chiếu tự tâm mà tu. Nếu ngồi thiền mà tâm niệm cảnh khởi thì không phải là chính Đạo. Hôm đó, Mã Tổ Đạo Nhất lại ngồi thiền. Hoài Nhượng đi tới trước hỏi :

-Đại đức ngồi thiền để làm gì ?

Mã Tổ đương nhiên nói muốn thành Phật, có thể ngộ tánh chân thường, rộng mở Đại Viên cảnh trí. Hoài Nhượng nghe rồi, vớ lấy một viên gạch, cố ý mài ở trước am. Mài tới, mài lui. Thiền sư thấy nhân duyên đã chín mùi nên tùy cơ mà dạy dỗ vì bồ tát có đủ trí tuệ vô thượng, có thể xúc động tâm cơ.. Động tác kỳ quái này làm Mã Tổ Đạo Nhất kinh ngạc hỏi :

-Thầy mài gạch để làm gì ?

-Để làm gương.

-Mài gạch sao thành gương được ?

Hoài Nhượng liền bảo :

-Mài gạch không thành gương, ông ngồi thiền lại thành Phật sao? Ví dụ, nếu như xe bò không đi, ông sẽ quất xe hay quất bò ? Chúng ta tu tâm phải từ tâm mà ra tay, nhưng sợ người sơ cơ hiểu lầm ý tưởng không tu thân mà tu tâm, vào thẳng lãnh vực chỉ quán vọng tâm. Do đó, không tu tốt được. Sắc thân không phá, Phật tánh cũng không hiện tiền. Chỉ sắc thân phá rồi, tu hành không chỉ ở ngồi thiền mà tùy cảnh, đối cảnh mà phản ứng. Đó chính là dụng công chân chính.

Mã Tổ nghe rồi, không lời đáp lại . Hòa thượng lại khai thị :

-Ông học ngồi thiền hay học ngồi Phật ? Nếu học ngồi thiền thì thiền là động tướng của tâm. Nếu trong các tư thế đi, đứng, nằm, ngồi tâm không phản ứng thì không có thiền vị. Nếu học ngồi Phật thì Phật không có định tướng, tùy duyên ứng duyên khiến tâm thông với dụng, cảnh không thể tự che. Có nghĩa là mặt đối diện với nhân duyên, chân tâm khởi tương ứng có năng lực không trú ở pháp không nắm giữ, không buông bỏ, đó là chính xác. Ông nếu nói là học ngồi Phật là đem Phật tánh giết đi, nếu đối với các cảnh chỉ chấp ở tướng ngồi thì không đạt được đại đạo chân tu. Chúng ta đã biết Phật tánh vốn

không, gập nhân duyên mà sinh vạn pháp. Nếu hành giả không hiểu đạo lý tánh không duyên khởi thì giết chết Phật tánh ngồi.

Mã Tổ Đạo Nhất nghe rồi như được đề hồ quán đỉnh thật là thọ dụng. Nói cách khác thiện tri thức có thể quán cơ của chúng sinh, đối chứng cho thuốc. Thiện tri thức có thể gập nhưng không thể cầu.